

Úkaz a jev / Fenomén (jev) / Zjevování a subjekt

Patočka dost dobře nerozlišuje, jak se zdá, mezi tím, „co se ukazuje“ (moje formulace, tj. bez ohledu na eventuelní subjekt) a „co se mi ve fenoménu ukazuje“ (Patočkova formulace, viz 7668, Úvod do fenomenologické filosofie, str. 76). Tedy řečeno mou terminologií, nerozlišuje mezi „úkazem“ a „jevem“. Jestliže Patočkův termín „fenomén“ chceme s jedním z oněch termínů sjednotit nebo alespoň porovnat, pak se zdá, že fenomén je vždycky fenoménem pro někoho (pro nějaký subjekt), takže by to korespondovalo s mým užitím slova „jev“. Tomu by ostatně nasvědčovalo i to, že pro Patočku „fenomény ukazují jsoucna v jejich bytí“ (tamtéž); pokud ovšem slovu „bytí“ budeme příslušným způsobem rozumět – na rozdíl od okamžité jsoucnosti (tedy „úkazu“) – jako časovému průběhu příslušného jsoucna jakožto „událostného dění“. Ovšem i tak mám výhradu proti formulaci, že „fenomény něco ukazují“ – jsem ochoten připustit eventuelně, že „ve fenoménech se něco ukazuje“, přesněji však „vyjevuje“ (protože – jak ještě ukážu – fenomény jsou naším výtvorem, i když ne libovolným a tím méně svévolným). Bez „nás“ jako aktivních subjektů se žádný „fenomén“ nemůže ustavit, konstituovat. V tom smyslu opravdu platí, že „fenomén jako fenomén je něco od věci podstatně odlišného“ (s. 76; a opět bych zmínil, že také „ne-věc“ se může vyjevovat, takže fenomén jakožto fenomén je něco také od „ne-věci“ odlišného). A proto není filosoficky korektní, když Patočka (ať už za sebe nebo jen za Husserla) říká, že „svět je nám dán (vorgegeben) bez našeho aktivního přispění“ a že „svět je nám původně dán ne v takových aktech, nýbrž v pasivitě a receptivitě našeho života“ (s. 75) Což souvisí ostatně s tím, že *nic* nám není a nemůže být *dáno*, pokud vůči tomu zůstaneme pouze pasivní: receptivita je aktivita, je to re-akce, a každá re-akce je akce. – O „ukazování“ naproti tomu má smysl hovořit i bez ohledu na jakýkoli subjekt a jeho aktivitu. „Ukazování (se)“ je součástí a složkou událostného dění: dění události spočívá po vnější stránce ve střídě a proměnách toho, jak se v tu kterou chvíli událost „ukazuje“, tj. jakou svou okamžitou jsoucnost dává okolnímu světu k dispozici (k „nahlédnutí“ či jinému typu re-akce). Konstituce jevu (fenoménu) předpokládá aktivní subjekt, který je větší nebo menší měrou (podle úrovně své reaktibility) schopen zareagovat nikoliv pouze na tu kterou okamžitou jsoucnost, ale na bytí příslušné události jako jsoucna vcelku.

(Písek, 980801-1.)